

УДК 378.015.3:[373.2.011.3-051:005.336.2]:7](477)(043.3)

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.3>

Вікторія АТОРІНА

доктор філософії, старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, вул. Київська, 24, м. Глухів, Сумська область, Україна, 41400

ORCID: 0000-0003-4829-7010

Бібліографічний опис статті: Аторіна, В. (2025). Характеристика критеріїв та показників розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 1, 24–27, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.3>

**ХАРАКТЕРИСТИКА КРИТЕРІЇВ ТА ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ
ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

У статті подано аналіз наукового доробку вітчизняних вчених, розуміння тлумачення сутності основних понять «критерій» та «показник». Охарактеризовано критерії розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, а саме: мотиваційний, який передбачає наявність стійкого інтересу до естетичної діяльності та усвідомлення її значущості у професійній діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; особистісний, що відображає розвиток емоційної чутливості, пізнавальних процесів, естетичних цінностей та смаків; когнітивний, який характеризує рівень знань з основ естетики, мистецтва, психології й педагогіки та методики їх впровадження в освітній процес; діяльнісний, що включає здатність застосовувати психолого-педагогічні, методичні і спеціальні уміння, які необхідні у роботі з дітьми та створенні сприятливого естетично-розвивального середовища; рефлексивний, який передбачає здатність до аналізу й оцінювання власної естетичної діяльності й взаємооцінювання рівнів розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, а також готовність до самовдосконалення в цьому напрямі впродовж життя. Виокремлено низку показників розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, які є ключовими орієнтирами для оцінювання рівня естетичної компетентності майбутніх вихователів і визначення шляхів її подальшого розвитку у процесі професійної підготовки в закладі вищої освіти. Окремлено подальші наукові розвідки, що стосуватимуться створення моделей розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах дистанційного навчання, зокрема шляхом впровадження інтерактивних методів, онлайн-ресурсів і технологій в освітній процес, які забезпечують ефективну реалізацію освітніх завдань.

Ключові слова: критерій, показник, естетична компетентність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Viktoriia ATORINA

Doctor of Philosophy, Senior Lecturer of Pre-School Pedagogy and Psychology Department, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Kyivska str., 24 Hlukhiv, Sumy Region, Ukraine, 41400

ORCID: 0000-0003-4829-7010

To cite this article: Atorina, V. (2025). Kharakterystyka kryteriyiv ta pokaznykiv rozvytku estetychnoyi kompetentnosti maybutnikh vykhovateliv zakladiv doshkil'noyi osvity [Characterization of criteria and indicators for the development of aesthetic competence of future educators of preschool education institutions]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 1, 24–27, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.3>

**CHARACTERIZATION OF CRITERIA AND INDICATORS
FOR THE DEVELOPMENT OF AESTHETIC COMPETENCE
OF FUTURE EDUCATORS OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS**

The article presents an analysis of the scientific achievements of domestic scientists, an understanding of the interpretation of the essence of the basic concepts of «criterion» and «indicator». The criteria for the development of aesthetic competence of future educators of preschool education institutions are characterized, namely: motivational,

which implies the presence of a stable interest in aesthetic activity and awareness of its significance in the professional activities of future educators of preschool education institutions; personal, reflecting the development of emotional sensitivity, cognitive processes, aesthetic values and tastes; cognitive, which characterizes the level of knowledge on the basics of aesthetics, art, psychology and pedagogy and methods of their implementation in the educational process; activity, which includes the ability to apply psychological, pedagogical, methodological and special skills that are necessary in working with children and creating a favorable aesthetic and developmental environment; reflective, which implies the ability to analyze and evaluate one's own aesthetic activity and mutual assessment of the levels of development of aesthetic competence of future educators of preschool education institutions, as well as readiness for self-improvement in this direction throughout life. A number of indicators for the development of aesthetic competence of future educators of preschool education institutions have been allocated, which are key guidelines for assessing the level of aesthetic competence of future educators and determining the ways of its further development in the process of professional training in a higher education institution. Further scientific research has been outlined regarding the creation of models for the development of aesthetic competence of future educators preschool education institutions in the context of distance learning, in particular through the introduction of interactive methods, online resources and technologies in the educational process, which ensure the effective implementation of educational tasks.

Key words: criterion, indicator, aesthetic competence of future educators of preschool education institutions.

Актуальність проблеми. Проблема естетичної освіти як складової формування гармонійно розвиненої особистості є актуальною в сучасній українській науці. Дошкільний вік є визначальним етапом становлення естетичних цінностей, смаків, сприйняття краси та гармонії у дитини, що вимагає високого рівня професійної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти, здатних формувати у дітей естетичну чутливість, творчі здібності та емоційну культуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробленням критеріїв, показників сформованості компетентності майбутніх фахівців різних галузей займаються сучасні науковці, які проводять дослідження в галузі педагогіки, психології, професійної підготовки та міждисциплінарних наук. Так, С. Калаур, Н. Лупак, Г. Генсерук, Л. Бобик (Проців), А. Баньковський, Т. Солонинка систематизували набір критеріїв естетичної компетентності, що охоплюють п'ять ключових аспектів: мотиваційно-ціннісний, особистісний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний (Kalaaur, Lupak, Genseruk, Bobyk (Protsiv), Bankovsky, Soloninka, 2022).

Т. Руденька демонструє узгодженість критеріїв сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей із їхніми структурними компонентами. Так, соціально-перцептивний критерій визначає рівень сформованості перцептивного компонента, мотиваційний критерій – мотиваційно-емоційного компонента, освітньо-професійний критерій – когнітивного, практичний критерій – організаційно-діяльнісного, результативний критерій – рефлексивно-оцінного компонента (Rudenka, 2017).

Л. Загородня визначає такі критерії готовності магістрів до забезпечення якості освіт-

нього процесу в закладі дошкільної освіти: мотиваційно-особистісний, когнітивно-пошуковий, діяльнісно-операційний, рефлексивно-оцінний (Zahorodnia, 2020).

Як зазначає Ч. Жуйсюе, естетична компетентність визначається як здатність особистості до розуміння, оцінки та творчого застосування естетичних принципів у різноманітних сферах діяльності. Це комплексна властивість, що включає знання та розуміння естетичних цінностей, смаків, ідеалів, а також уміння виражати й розвивати власні естетичні почуття та вподобання (Zhuysue, 2022).

Таким чином, більшість сучасних вітчизняних дослідників визначає такі критерії для оцінювання рівнів сформованості або розвитку компетентності майбутніх фахівців: мотиваційно-ціннісний (або емоційно-мотиваційний), когнітивний (знаннєвий), практичний (діяльнісний) та рефлексивний.

Мета статті полягає у тлумаченні сутності основних понять «критерій» та «показник» та характеристиці критеріїв, показників розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У «Великому тлумачному словнику української мови» визначено критерій як підставу для оцінювання, визначення або класифікації чогось, мірило (Busel, 2005).

Кожен критерій повинен бути діагностично значущим, забезпечуючи можливість дослідити особистість студента на всіх етапах розвитку певної якості, а також оцінити взаємозв'язок і взаємодію між усіма структурними компонентами досліджуваної компетентності.

Кожен критерій включає більш деталізовані одиниці вимірювання – показники. Таким чином, поняття «критерій» має ширше значення порівняно з поняттям «показник». Показники, як складові критерію, уточнюють, деталізують і пояснюють його сутність.

Поняття «показник» тлумачиться як свідчення, доказ, ознака чого-небудь, тож його можна вважати компонентом критерію (Busel, 2005).

Відповідно до визначених компонентів досліджуваних явищ, науковці обирають різноманітні критерії та відповідні до них показники.

Так, Л. Кідіна вважає, що критеріями та показниками сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти є мотиваційний (інтерес до обраного напрямку підготовки; визначеність у професійному майбутньому; рівень сформованості мотивів і потреб щодо реалізації знань у професійній діяльності в системі дошкільної освіти); когнітивний (наявність професійно-педагогічних знань і розвиненість умінь, що забезпечують формування професійної компетентності); емоційно-оцінювальний (здатність здійснювати самоаналіз і самооцінювання, прагнення до самовдосконалення); діяльнісний (компетенції адекватного застосування знань із теоретичних дисциплін на практиці; уміння керувати педагогічним процесом; здатність до розвитку власних можливостей) (Kidina, 2010).

Х. Шапаренко визначає такі критерії та показники сформованості професійної компетентності майбутніх вихователів на засадах акмеологічного підходу: мотиваційно-цільовий (мотиваційна спрямованість професійних інтересів і потреб, педагогічна спрямованість на досягнення вищих щаблів професійної компетентності); змістово-процесуальний (якість професійно-педагогічних знань і розвиненість умінь, які забезпечують формування професійної компетентності); рефлексивно-оцінювальний (наявність умінь здійснювати самоаналіз та самооцінювання, прагнення до самовдосконалення); креативний (здатність до саморозвитку власних можливостей та творчого перетворення дійсності з метою різнобічного розвитку дітей) (Shaparenko, 2008).

Аналіз наукових напрацювань та осмислення значення понять «критерій» і «показник» дозволили виділити основні критерії розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти: мотиваційний,

особистісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний.

Під час визначення критеріїв та показників естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти ми керувалися тим, що критерії повинні бути об'єктивними, відображати найважливіші аспекти досліджуваного явища, охоплювати його типові сторони, а також формулюватися чітко, лаконічно, логічно та точно. Вони мають показувати динаміку розвитку естетичної компетентності, а їхній зміст повинен розкриватися через відповідну сукупність показників.

Оскільки показник відображає ступінь вираженості критерію, виділяємо ряд показників, які характеризують розвиток естетичної компетентності майбутніх вихователів.

Мотиваційний: 1) наявність педагогічної спрямованості на перетворення світу за законам краси та естетичне виховання дошкільників; 2) усвідомлення цінності естетичних знань, умінь, навичок педагога, необхідності оволодіння ними та застосування їх у процесі естетичного виховання дошкільників; 3) усвідомлення необхідності розвитку власної естетичної компетентності як складника професійної компетентності вихователя.

Особистісний: 1) наявність особистісних якостей, необхідних для естетичного виховання дошкільників; 2) прояв естетичних почуттів майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; 3) розвиток пізнавальних процесів як умови естетичної діяльності.

Когнітивний: 1) наявність знань у галузі естетики; 2) сума психолого-педагогічних і методичних знань, необхідних для естетичного виховання дошкільників; 3) знання про структуру естетичної компетентності вихователя і засоби її розвитку.

Діяльнісний: 1) наявність художньо-естетичних умінь; 2) наявність психолого-педагогічних, методичних і спеціальних умінь, необхідних для реалізації завдань естетичного виховання дошкільників; 3) наявність умінь добирати засоби розвитку власної естетичної компетентності.

Рефлексивний: 1) наявність уміння об'єктивного самоаналізу розвитку естетичної компетентності; 2) самооцінювання розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; 3) взаємооцінювання рівнів розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів.

Розроблені нами критерії та показники формування естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти враховують усі аспекти цього явища, є взаємопов'язаними та забезпечують комплексний підхід до оцінювання. Вони відображають як результативність розвитку компетентності, так і дозволяють чітко визначити рівневу диференціацію, що сприяє більш точному аналізу і плануванню подальшого професійного зростання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, визначені нами критерії та показники уможливають об'єктивне оцінювання розвиненості естетичної компетентності май-

бутніх вихователів закладів дошкільної освіти, забезпечуючи комплексний підхід до аналізу їхніх професійних якостей, а також забезпечать ефективний моніторинг динаміки їхнього професійного розвитку.

Перспективними напрямками подальших наукових розвідок є створення моделей розвитку естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах дистанційного навчання, зокрема шляхом впровадження інтерактивних методів, онлайн-ресурсів і технологій в освітній процес, які забезпечують ефективну реалізацію освітніх завдань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аторіна В. М. Розвиток естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у фаховій підготовці : дис. ... доктора філософії : 011 Освітні, педагогічні науки. Глухів. 2021. 314 с.
2. Великий тлумачний словник сучасною українською мовою. К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1440 с.
3. Жуйське Ч. Естетична компетентність майбутніх вихователів: філософсько-педагогічні аспекти. *Молодь і ринок*. 2022. № 6 (204). С. 176–182.
4. Загородня Л. П. Теоретичні і методичні засади підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Глухів, 2020. 39 с.
5. Калаур С., Лупак Н., Генсерук Г., Бобик (Проців) Л., Баньковський А., Солонінка Т. Естетична компетентність майбутніх учителів як об'єкт науково-методичного аналізу. *Молодь і ринок*. 2022. № 6 (204). Р. 176–182.
6. Кідіна Л. М. Психолого-педагогічний супровід педагогічної практики майбутніх вихователів ДНЗ. *Вісник післядипломної освіти* : зб. наук. праць. Київ, 2010. Вип. 1 (14). Ч. 2. С. 183–189.
7. Руденька Т. М. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей засобами арт-педагогіки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2017. 20 с.
8. Шапаренко Х. А. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на засадах акмеологічного підходу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2008. 20 с.

REFERENCES:

1. Atorina, V. M. (2021). Rozvytok estetychnoyi kompetentnosti maybutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoyi osvity u fakhoviy pidhotovtsi. [Developing aesthetic competence of future preschool education institution teachers in the professional training]. (PhD Thesis), Hlukhiv. (in Ukrainian).
2. Busel, V. T. (2005). Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoji ukrajinskoji movy. [Great Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language]. K., Irpinj : VTF «Perun». 1440 p. (in Ukrainian).
3. Zhuysue, Ch. (2022). Estetychna kompetentnist mai-butnikh pedahohiv: Filosoфsko-pedahohichni aspekty. [Aesthetic competence of future educators: Philosophical and pedagogical aspects]. Youth & market, No. 6 (204). P. 176–182. (in Ukrainian).
4. Zahorodnia, L. (2020). Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky mahistriv do zabezpechennia yakosti osvitnoho protsesu v zakladi doshkilnoi osvity. [Theoretical and methodological principles of training masters to ensure the quality of the educational process in preschool education] (Doctoral thesis 13.00.04). (in Ukrainian).
5. Kalaur, S., Lupak, N., Genseruk, G., Bobyk (Protsiv), L., Bankovsky, A., Soloninka, T. (2022). Estetychna kompetentnist' maybutnikh pedahohiv yak ob'yekt naukovo-metodychnoho analizu. [Aesthetic competence of future teachers as an object of scientific and methodological analysis]. Youth and the market. № 6 (204). P. 176–182. (in Ukrainian).
6. Kidina, L. M. (2010). Psykholoho-pedahohichnyy suprovod pedahohichnoyi praktyky maybutnikh vykhovateliv DNZ. [Psychological and pedagogical support of pedagogical practice of future educators of kindergartens]. Bulletin of Postgraduate Education: Collection of Scientific Works. Kyiv, 2010. Vol. 1 (14). Part 2. P. 183–189. (in Ukrainian).
7. Rudenka, T. M. (2017). Formuvannya profesiynoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv mystets'kykh spetsial'nostey zasobamy art-pedahohiky. [Formation of professional competence of future specialists in art specialties by means of art pedagogy].: author. Dis. ... Cand. ped. Sci. : 13.00.04. Zhytomyr. (in Ukrainian).
8. Shaparenko, Kh. A. (2008). Formuvannya profesiynoyi kompetentnosti maybutnikh vykhovateliv doshkil'nykh navchal'nykh zakladiv na zasakh akmeologichnoho pidkhodu. [Formation of professional competence of future educators of preschool educational institutions on the basis of acmeological approach]:. author. Dis. ... Cand. ped. Sci. : 13.00.04. Kharkiv. (in Ukrainian).